

MUISTOSANOJA THIODOLF REINISTÄ.

(1838—1919).

Kirj. *Arvi Grottenfelt*.

Filosofisen yhdistyksen on syytä tässä vuosikirjassaan muistaa perustajaansa Thiodolf Reiniä, koska tänä vuonna on kulunut 100 vuotta hänen syntymästään. Hän näki päivän valon Helsingissä 28 p. helmik. 1838 historian professorin Gabriel Reinin poikana. Tultuaan v. 1869 filosofian professoriksi Helsingin yliopistoon hän sangen pian, v. 1873, perusti Filosofisen Yhdistyksen, joka aluksi, enemmän kuin 50 vuotta, vaikutti vain rehtorin luvalla toimivana ylioppilasyhdistyksenä; vasta v. 1924 yhdistys päätti muodostua julkiseksi rekisteröidyksi yhdistykseksi, ja virallisen vahvistuksen sen tässä tarkoituksessa muutetut säännöt saivat 27 p. tammik. 1925.

Filosofian edustajana yliopistossamme Rein oli välittävänä renkaana Snellmanin ajan ja viime vuosikymmeninä esiintyneiden pyrkimysten ja harrastusten välillä. Se seikka, että Rein filosofisissa vakauksissaan joutui vähitellen irtaantumaa niistä Hegelin filosofiaan perustuvista katsantotavoista, jotka hän ensin oli Snellmanin oppilaana omaksunut, sekä omistamaan toisen aatesuunnan, on varsin syvästi ja luonteenomaisesti vaikuttanut hänen henkiseen olemukseensa. Jotta voisin antaa kuvan Reinin ominaisluonteesta tiedemiehenä ja kulttuurihenkilönä, on sentähden tarpeellista, että ensiksi lyhyesti selostan hänen filosofisten mielipiteittensä kehitystä.

Snellmanin toimissa vv. 1856—63 »siveysopin ja tieteiden järjeltmän» professorina yliopistossamme Rein, joka v. 1853 oli 15:n vuoden ikäisenä tullut ylioppilaaksi, oli Snellmanin hartaana oppilaana ja tämä oppilassuhde määräsi hänen tieteellisten harrastustensa suunnan. Kerroessaan »Muistelmissaan elämän varrelta» Snellmanin johdolla harjoit-

1938:1578
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA
1938

tamistaan opinnoista Rein lausuu: »siitä lähtien kohdistin työni ensi sijassa filosofiaan, joka tuli kandidaattitutkintoni pääaineeksi ja on sittemmin pysynyt elämäni tärkeimpänä harrastuksena». Hän kertoo edelleen, että hän ja muutamat hänen lähimmät opintoverinsa saivat tältä opettajaltaan, jota he suuresti ihailivat, opastusta myös yksityiskolleegeissa ja mieskohtaisissa keskusteluissa, joissa Snellman »auttoi meitä suoriutumaan Hegelin logiikan sokkeloista, osoittaen suurta kärsivällisyyttä ja humanisuutta vastatessaan kysymyksiimme ja selvittellessään hämääriä käsitteitämme... Meistä tuli Snellmanin aatteiden vakuuttuneita kannattajia ei ainoastaan filosofiasia vaan muissakin aineissa, niin hyvin kansallisuusasiassa kuin kysymyksessä maamme valtiollisesta asemasta.»

Kolmessa 1860-luvulla julkaisemassaan väitöskirjassa (»Grunddragen af den filosofiska imputationsläran» 1863, »Om kunskapens möjlighet» 1867 ja »Om den filosofiska methoden i sitt förhållande till öfriga vetenskapliga methoden» 1868) Rein käsitteli filosofisia peruskysymyksiä Hegelin periaatteiden pohjalla, tavoitellen etenkin selvää, lopullista vakaumusta filosofisesta tietoprobleemista. Hänen kahdessa tietopillisisessa väitöskirjassaan on selvästi tuntuissa, kuinka hän tarmokkaalla ajatuksen ponnistuksella on koettanut eläytyä Hegelin henkeen ja aatejärjestelmään; toistaiseksi hän uskoi saaneensa siten pohjan filosofiselle ajattelulleen. Hän koettaa kyllä tutkisteluissaan ottaa huomioon myöskin empiirisiä näkökohtia ja aatesuuntia, mutta hänen lopputuloksensa on, että empiirinen metodi on epätydyttävä ja että filosofialla on oikeus turvautua spekuloivaan menettelyyn hegeliläiseen tapaan. Mutta mielestäni näissä hänen selvittelyissään on tuntuissa, että hän ikäänkuin on tehnyt väkivaltaa itselleen; hänen kannanotossaan on jotakin väkijäisiä.

Rein ei jäänytäkään kauan hegeliläiselle kannalle. Kertoessaan miten hän professoriksi tultuaan ryhtyi opettajatoimeensa hän itse lausuu, että hänen antamansa opetus oli »aluksi hengeltään kokonaan hegeliläisen järjestelmän mukainen». Mutta vähitellen, jokseenkin pian, »alkoi minussa kuitenkin herätä epäilyksiä tämän kylläkin suurenmoisen ja nerokkaan, mutta liian abstraktiselle pohjalle perustetun ajatusraken-teen kestävyydestä». Hän tuli siihen päätökseen, että juuri Hegelin tieto-opillinen kanta eli hänen metodinsa on suuri hairahdus, että päte-

vää tietoa ei voida saavuttaa puhtaalla dialektisella ajattelemisella. Hän huomasi siis, että hänen oli pakko pyrkiä filosofiasaan »eteenpäin Hegelin ohitse». Sittemmin Rein kannatti aina ehdottomasti sitä mieltä, että filosofian tulee rakentaa johtopäätöksensä kokemustieteiden pohjalle. Niihin nojautuen, yhdistämällä niiden tuloksia, filosofian tulee pyrkiä yhtenäiseen maailmankatsomukseen. Tämänmukaisesti hän siis ryhtyi muovailemaan uudelleen filosofista maailmankatsomustaan. Tärkeimmissä pääkohdissa hän aina pysyi idealistisen maailman-käsitteksen pohjalla, mutta hän otti huomioon ja sulatti aatekantaansa suuren joukon empiristisiä ja realistisia aatteita ynnä kokemustieteiden tuloksia. Tämä syvälle menevä filosofisten vakaumusten uudestiuudistus oli pitkälinen ja vaivaloinen ajatusyö, joka mieltäkiinnittävästi kuvastuu Reinin myöhemmissä teoksissa.

Tällainen elämys, että tutkija ei voi pysyväisesti jäädä sille tieteelliselle kannalle, jonka hän ensiksi on pontevalla ajatustyöllä omaksunut, on tietysti jokaiselle tutkijalle varsin vakava asia; se voi olla tiedemiehelle kerrassaan kohtalokas onnettomuus. Silloin tutkijalta on tavallisesti mennyt paljon henkistä työtä hukkaan. Tietysti se oli Reinillekin varsin vaivaloista, kun hänen täten oli pakko etsiä uutta orienteerautta, purjehtia uudelleen kamppailevien aatesuuntien ulapalle ankkuripaikkaa etsimään. Mutta Reinin nähden voimme väittää, että hänen suorittamansa henkinen työ ei suinkaan ollut mennyt kokonaan hukkaan, vaan siitä tuli arvokas rakennusaines uusien vakaumusten muodostamiseen; ja samalla siitä tuli myös ratkaiseva tekijä hänen oman persoonallisuutensa kehittämiseksi korkeampaa sopusointua kohti. Tämä sisäinen henkinen työ, epäilyksineen ja etsintöineen, muovaili hänen henkeään siksi persoonallisuudeksi, jona hän on antanut arvokkaan panoksensa Suomen kulttuurihistoriaan ja jommoisena hänen aikalaisensa ja oppilaansa oppivat häntä rakastamaan.

Kun hegeliläisyys ei enää sisäisesti tyydyttänyt häntä, niin hänen luonteensa mukaista ei ollut siirtyä kiivaasti vastakkaiselle puolelle, hylätä kokonaan entiset vakaumuksensa, vaan hänen täytyi — oman luontonsa pakosta — pyrkiä tekemään tyynesti, huolellisesti ja tunnollisesti oikeutta eri puolille ja näkökohdille. Hänen täytyi asettua yhtä aikaa kriittilliselle ja välittävälle kannalle, joka koettaa tarkan oikeuden ja kohtuuden mukaan antaa tunnustustaan jokaiselle eri suunnalle ja

hänen aikaansa ja työtänsä vaadittiin paljon muihinkin tehtäviin, myöskin käytännöllisiin ja hallinnollisiin toimiin; hän joutui ottamaan osaa valtiopäivätyöhön, hän toimi kauan aikaa yliopiston rehtorina ja sijaiskanslerina, mm. hyvin huolestuttavina aikoina. Ja erittäinkin supisti myös hänen itsenäistä filosofista tuotantoaan se suuri sivistyshistoriallinen kirjallinen teos, Snellmanin ja hänen aikakautensa kuvaus, jolla Rein on rikaistuttanut kansalliskirjallisuuttamme ja jolle hän yhden vuosikymmenen aikana, vv. 1891—1901, omisti kirjallisen työnsä, mikäli virkatoimilta ja muilta pakottavilta tehtäviltä sellaiseen jäi aikaa.

Reinin laaja Snellmanin elämäkerta, jonka edellinen osa julkaistiin (ruotsiksi) v. 1895 ja joka valmistui (ruotsiksi ja suomeksi) v. 1901, on merkkiteos kansalliskirjallisuudessamme. Kirjailijana Rein kaiketi jo nykyään on nuoremmalle polvelle enimmäin tunnettu tämän teoksensa johdosta. Yleisesti on tunnustettu, että se oivallisesti kuvaa Snellmanin vaikutusta, — suomalaisen kansallisuusaatteen ratkaisevaa, voitollista esimmäurtautumista. Tästä teoksesta nuoremmat sukupolvet, jotka eivät enää saata olla Snellmanin välittömän vaikutuksen alaisina yhtä elävästi kuin nyt jo väistynyt tai väistyvä vanhempi polvi, tulevat kaiketi vielä kauan aikaa saamaan elävän käsityksen aatetaisteluista, joilla on aivan keskeinen merkitys Suomen kansan historiassa 19-nnellä vuosisadalla. Sen perustalla Reinin miellyttävä tutkija- ja kirjailijapersoonallisuus on varmaankin vielä kauan pysyvä tuttuna Suomen kansalliskirjallisuuden viljelijöille.

Rein joutui ottamaan tehokkaasti osaa maan julkisten asiain pohdintaan ja hoitoon sekä yhteiskunnalliseen ja valtiolliseen elämään.

Aina 1860-luvulta alkaen hän työskenteli sanomalehdistöissä. Näihin aikoihin niiden piiri, jotka kykenivät kirjallisesti edustamaan suomenmielisyyttä, oli vielä niin suppea, että melkeinpä jokaista, joka siihen kykeni, vaadittiin ottamaan suoranaisesti osaa aatteen ajamiseen julkisen sanan avulla. Siten Rein v. 1864 otti osaa Helsingfors Tidningar sanomalehden toimitukseen, joka silloin jonkin aikaa edusti suomenmielisyyttä maanruotsinkielisessä sanomalehdistöissä, ja v:sta 1869 alkaen hän avusti silloin toimintaansa alkanutta Uutta Suometarta. V:sta 1872 alkaen hän useiden vuosien aikana kirjoitti jokseenkin paljon sil-

puolelle. Se pitkäallinen ja syvällinen ajatustyö, mihin tämä hänet vei lähinnä hänen erikoistieteensä alalla, on vuorostaan vaikuttanut takaisin hänen henkiseen olemukseensa; hänen »filosofinen kohtalonsa» määräsi osaltaan hänen persoonallisuutensa jatkuvaa kehitystä. Se vaikutti sen, että hän aina pysyi etsivällä, kriittisesti tutkistelevalla kannalla, ei luultu olevansa lopullisesti valmis, vaan hänen mielensä oli yhä avoin uusille vaikutuksille, uusille aatteille; hän osasi aina pysyä henkisesti nuorekkaana, kehityshaluisena ja kehityskykyisenä, ollen elävässä kosketuksessa ajan uusien harrastusten ja aatteiden kanssa, sulattaen lakkaamatta henkiseksi omaisuudekseen sen, minkä hän niissä huomasi olevan oikeutettua ja hyvää.

Tämä hänen henkinen asennoitumisensa esiintyy hänen toiminnassaan ja hänen ajatuksissaan kaikilla aloilla, — ei ainoastaan tieteellis-filosofisissa kysymyksissä, vaan myös käytännöllisissä asioissa, yhteiskunnallisessa toiminnassa, siinä tavassa, miten hän arvosteli yleisiä sivistyskysymyksiä ja ajan aatteellisia virtauksia.

Filosofian yleisiin kysymyksiin nähden Rein löysi sen oppimuodotuksen, joka hänen myöhemmällä iällään parhaiten tyydytti häntä, Lotzen filosofiaa, johon hän syventyi 1870-luvulla. Hän lausuu siitä elämämuistelmissaan: »hänessä tapasin juuri sitä, mitä pidin filosofiaan olennaisimmin kuuluvana: tarkkaa kokemuksen vaarinottoa yhtyneenä ajatteluun, joka tavoittelee täysin tyydyttävää selitystä ja samalla tunnustaa olemassaolon korkeampia arvoja» (Lefnadsminnen, 1918, s. 263—4, Muistelmia elämän varrelta, 1918—19, s. 284). Kun Rein itse, teoksessa »Suomi XIX vuosisadalla» (1893), tahtoo parilla sanalla ilmaista oman filosofisen kantansa, niin hän määrittelee sen: »alkuaan hegeliläinen, mutta sitten liittyen paremmin Lotzen idealisimiin». Kirjoituksessaan »Filosofins ställning och uppgifter vid sekelskiftet», jonka hän julkaisi kutsukirjana maisterinvihkiäisiin v. 1900, hän kiittää tässään Lotzen filosofiaa kuitenkin lisää, että sitä on täydennettävä sovitamalla siihen kehitysoopin antamia opetuksia, joita Lotze ei ole kylliksi ottanut huomioon (s. 34).

Rein ei myöhemmällä iällään saanut julkaistuksi yhtään teosta, joka olisi esittänyt hänen lopullisia filosofisia mielipiteitään eheänä kokonaisuutena. Syynä siihen olivat aluksi ne edellä esitetyt seikat, jotka viivyttivät hänen mielipiteitensä lopullista vakaantumista. Sittenmin

simmin vallitsevana puhtaasti liberaalinen teoria, ns. »laissez faire, laissez passer» oppi; Rein ei sano olleensa koskaan vakuuttunut sen kannan oikeudesta. Hän mainitsee, miten hän ulkomaanmatkallaan v. 1878 Leipziginä kuuli kuuluisan taloustieteilijän, »historiallisen» oppikunnan perustajan ja vapaakilpailu-opin vastustajan Wilh. Roscherin luennoivan näistä asioista ja miten samoihin aikoihin hänen huomiotaan kiinnitti amerikkalaisen Henry Georgen teos »Edistys ja köyhyys», jonka jyrkät ja laajakantoiset vaatimukset yksityisen maanomistusoikeuden lakkauttamisesta ja maan siirtämisestä yhteisomaisuudeksi tosin arveluttivat, mutta joka kuitenkin miellytti häntä »humaanisuuudellaan ja lämpimällä myötätunnollaan puutteenalaisia kohtaan». Oltuaan tämänuontoisten vaikutelman alaisena Rein jo 1870-luvun loppuvuosina kirjoitti Kirjalliseen Kuukauslehteen ja Morgonbladettiin kirjoituksia, joissa hän koetti osoittaa sosialismissa olevan oikeutettuja puolia. Hän arvelee että ruumillisen työn tekijän aseman parantamiseksi kaivataan suuria uudistuksia. Se »kansantalouden uusi oppikunta», joka vaatii tehokkaita toimenpiteitä yhteiskunnan puolelta työvään hyväksi, kuten vanhuuseläkettä, normaalityöpäivää, sairaus- ja työttömyysvakuutusta ym., ansaitsee sentähden kannatusta. Näistä asioista Rein joutui kynäkiistaan Helsingfors Dagbladin ja Leo Mechelinin kanssa, joka viimeksi mainittu kirjoitti häntä vastaan Finsk Tidskriftissä. Rein arvelee kuitenkin, että Mechelin ja hän päätyivät jotenkin yhtäpitäviin käytönlisiin tuloksiin, vaikka he lähtivät osaksi erilaisista periaatteista.

Rein otti aatelissäädyn jäsenenä osaa kaikkiin valtiopäiviin v. 1872 alkaen v. 1906 asti. Kuuluen aatelissäädyn pieneen suomenmieliseen vähemmistöön ja ollen monilla valtiopäivillä tämän vähemmistön huomatuin mies hän osasi saavuttaa arvontoota myös ruotsinmielisen enemmistön taholta ja toisinaan vaikuttaa säädyn päätöksiin edustamiensa mielipiteiden hyväksi.

Muutamissa tapauksissa hänen omistui valtiopäivillä huomattavasti edistää kireiden kiistakysymyksen sovinnollista ratkaisua. Niin oli laita v. n 1877—8 valtiopäivillä, jolloin kysymys kouluolojen uudistajajestelystä aiheutti kiivaita kiistoja. Rein oli silloin jäsenenä »Yleisessä Valitusvaliokunnassa», joka käsitteli mm. kouluasioita. Pitkällisten keskustelujen ja sovittelujen jälkeen saatiin tässä asiassa toimeen välittävä valtiopäiväpäätös. Valiokunnan enemmistön ehdotus nou-

loin ilmestyvään Morgonbladettiin, seuraavina vuosikymmeninä hän avusti Finlandia, Päivälehteä ja Suomalaista Kansaa.

Merkityksellisempi on kuitenkin se pitkä sarja kirjoituksia tieteellisistä, kirjallisista, yhteiskunnallisista ja valtiollisista kysymyksistä, jonka Rein julkaisi Kirjallisessa Kuukauslehdessä (11 kirjoitusta v. 1867—79) ja Valvojassa (45 kirjoitusta v. 1881—1914). Niissä hän hyvin monipuolisesti käsittelee kaikenlaisia kulttuurikysymyksiä. Näissä kirjoituksissa ilmenee elävästi — samoin kuin myös hänen teoksessaan »Muistelmia elämän varrelta» —, miten hänelle oli käynyt luontaiseksi tottumukseksi, että aina, kun uusi henkinen tuulahdus, ajankysymys tai kirjallinen ilmiö herätti suurempaa huomiota, hän ryhtyi arvostellen selvittämään aatteellista subdettaan siihen, siten lakkaamatta tehden sisäistä työtä omistaakseen henkiseksi omaisuudekseen niitä uusia herätteitä, jotka esiintyivät, erittäinkin Euroopan suurien sivistyskansojen henkisessä elämässä, sekä pyrkien valaisemaan kotimaan yleisön käsitystä näistä aatevirtauksista ynnä niiden merkityksestä.

Suurella harrastuksella seuraten ulkomaisiakin ajatusliikkeitä ja ollen aina mieleltään altis ja avoin uusille vaikutuksille Rein päätyi muutamissa kohdin mielipiteisiin, jotka poikkesivat niistä, mitkä siihen asti olivat olleet vallitsevina suomalaisessa puolueessa. Hän yhtyi »Valvoja-ryhmään», kun tämä 1880-luvun alussa muodostui ja sai oman äänenkannattajansa. V. 1883—97 hän kuului Valvojan toimittukseen, ollen 1885—87 päätoimittajana. Valvoja-ryhmä ajoi valtiollisissa ja kirjollisissa kysymyksissä vapaamicelisempiä aatteita kuin suomalaisen puolueen pääjoukko, jota Yrjö-Koskinen ja A. Meurman johtivat, ja asettui itse kansallisuuskysymyksessäänkin vapaalle, osittain arvostelevalle kannalle Snellmanin tiukkaankansallisuusteoriaan nähden. Rein on arvellut voivansa luonnehtia niitä kohtia, joissa Valvoja-ryhmä poikkesi suomenmielisten siihenastisesta pääsuunnasta, pyrkimyksenä »humanisoida fennomaniaa» (Lefnadsminnen s. 285, Muistelmia elämän varrelta s. 305).

Elämänmuistelmissaan Rein nimenomaan selittelee, miten hän koetti nykyajan yhteiskunnallisten ja taloudellisten kiistakysymyksiensä käsittelyyn soveltaa välittävää ja sovittavaa ajatustapaansa, joka aina pyrki löytämään oikeudenmukaisen keskitien eri aatesuuntien ja ryhmäetujen taisteluissa. Reinin nuoruudessa oli taloustieteessä ylei-

datti melkein kaikissa kohdissa sitä kantaa, jota siinä oli puoltanut juuri Rein ja johon oli yhtynyt yksi pappissäädyn valitsema valiokunnan jäsen, kirkkoherra A. W. Lyrä. Valiokunnan melkein kaikki muut jäsenet olivat puoltaneet jyrkempiä mielipiteitä toiseen tai toiseen suuntaan ja olivat valiokunnan mietintöön liittäneet vastalauseensa. Valiokunnan ehdottama sovittelupäätös sisälsi sen, että oli perustettava useita uusia suomenkielisiä valtion lyseoita ynnä muita kouluja, mutta ei vaadittu olemassaolevien ruotsinkielisten koulujen lakkauttamista, niin kauan kuin niillä ruotsinkielisinä oli täysin riittävä oppilasmäärä. Reinin edustama välityskanta luopui siis toistaiseksi panemasta käytäntöön niitä periaatteellisia vaatimuksia, joita suomenmielisten taholta kyllä oli jo silloin ponttevasti esitetty, että valtion ylläpitämien koulujen kieli aina olisi sama kuin ympäröivän paikkakunnan kieli tahi että suomalaisia ja ruotsalaisia kouluja kannatettaisiin suhteellisesti kummankin kielisen väestön lukumäärään. Säätyjen lopullinen yhteensovittelmalla aikaansaatua päätös noudatti pääasiassa valiokunnan enemmistön välttäviä ehdotuksia.

Tämän aikoinaan suurta huomiota herättävän kiistakysymyksen käsitellyssä ilmeni ensi kerran julkisessa elämässämme Reinin ominainen taipumus etsiä sovitteluja, tunnustaa jotakin oikeutettua vastustajainkin mielipiteissä, punnita asioita toiselta puolen ja toiselta puolen», josta sitten usein puhuttiin Reinin julkista toimintaa kuvattaessa ja arvostellessa, toisinaan hyväksyen ja kiittäen, toisinaan myös ivallisesti, paheksuen ja moittien. Valtiopäivän keskusteluissakin ilmeni kyllä suomenmielisten taholta paljon tyytymättömyyttä valiokunnan enemmistön ja Reinin ottaman kannan johdosta; sitä leimattiin epäjohdonmukaiseksi ja horjuvaksi, paheksuttiin Reinin muka »mieto» välttävän kannan tavoittelua, arvellen että se rikkoii yhteisen riintaman ja siten heikoksi suomalaisuuden vaatimusten poutta.

Rein osoitti joka tapauksessa valtiopäivätyössä, toimiessaan useilla valtiopäivillä monien eri valiokuntien jäsenenä ja puheenjohtajanakin sekä esiintyessään säätynsä keskusteluissa, niin huomattavaa pätevyyttä, että hallitus varmaankin sen johdosta kutsui hänet varsin tärkeiden komiteojen jäseneksi, mm. sellaisten, jotka käsittelevät suuria valtio-oikeudellisia kysymyksiä. Niinpä hän vv. 1885—6 määrättiin jäseneksi ns. uun perustuslakien kodifikatio-komiteaan, jonka tehtävänä oli jär-

jestelmällisesti muovavilla yhtenäiseksi kokonaisuudeksi ne Ruotsin vanhojen perustuslakien säännökset, jotka olivat voimassa Suomessa, huomioon ottaen niihin myöhemmin tehdyt muutokset sekä missä kohdin alkuperäiset säännökset eivät enää olleet sovellettavissa Suomen tuttua yhdistetyksi Venäjän valtakuntaan. Rein sanoo, että tämä tehtävä tuli hänelle työllä, koska hänen täytyi sitä varten tarkoin tutkia hänelle tähän asti verraten outoa alaa, valtio-oikeutemme vanhempaa historiaa ja kehitystä, mutta että tämä opiskelu oli sangen kiintoisa. Komitean laajaperäinen työ ei johtanut mihinkään suoranaiseen tulokseen; sen laatimaa ehdotusta ei vahvistettu. Mutta tämä työ on ollut arvokas Suomen valtio-oikeuden selvittämiseksi.

Kun sitten muuttuneissa oloissa, marraskuussa v. 1905 tapahtuneen kumouksen jälkeen, ryhdyttiin todella uudistamaan perustuslakejamme, niin Rein kutsuttiin taas jäseneksi siihen komiteaan, joka laati ehdotuksen Suomen nykyään voimassa olevaksi valtiopäiväjärjestykseksi ja vaalilaiksi. Tämä komitea suoritti tehtävänsä joulukuusta 1905 maaliskuun alkuun 1906. Sen työllä oli kauaskantava merkitys; se laski perustukset myöhemmälle valtiolliselle elämällemme, mikäli tämä riippuu eduskunnan toiminnasta. Rein ei ollut suinkaan tämän työn alkaessa kaikissa kohdin niiden periaatteiden puoltaja, joihin komitean lopullinen ehdotus perustuu. Hän kannatti alkuun kaksikamarijärjestelmää ja puolusti sitä komiteassa, mutta jäi vähemmistöön. Muistelmissaan hän tekee selkoa niistä syistä, joiden johdosta hän ei pannut vastalauseita, vaan asian lopullisessa käsittelyssä valtiopäivillä, toukokuussa, katsoi voivansa puoltaa yksikamarijärjestelmää. Myöskin suhteellisen vaalivan periaate epäilytti häntä, mutta sinäkin hän asiaa harkittuaan ja tutkittuaan päätti olla vastustamatta enemmistön ehdotuksia. Eräissä toisessa kohdassa hän sitä vastoin pani vastalauseensa komitean ehdotusta vastaan ja saikin mielipiteensä voitolle. Komitean enemmistö ehdotti, että äänioikeus annettaisiin kaikille 21 vuotta täyttäneille. Rein kirjoitti vastalauseen, joka puolusti 24:n v:n ikärajan ja jonka viisi komitean jäsentä allekirjoitti. Tämän vähemmistön ehdotus saavutti hallituksen ja eduskunnan hyväksymisen ja on siten tullut valtiopäiväjärjestyksemme. — Tätä asiaa valtiopäivillä käsiteltäessä toukokuussa 1906 Rein myös oli tärkeän perustuslakivaliokunnan jäsenenä.

Myöskin yliopiston hallintomiehenä Rein suoritti suuriarvoisen työn. Hän toimi yliopiston rehtorina 1887—96, sen sijaiskanslerina 1896—1903 ja uudelleen 1906—10. Varsinkin sinä aikana, jolloin hän toimi sijaiskanslerina, tuli hänen tehtäväkseen koettaa mikäli mahdollista torjua venäläisten tabolta yliopistoa vastaan suunniteltuja turmiollisia toimenpiteitä, koettaa puolustaa sen itsehallintoa ja oikeuksia erittäin vaikeissa ja huolestuttavissa oloissa. Hyökkäykset Suomen itsenäisyyttä vastaan ja venäläistytämishankkeet kiihtyivät juuri siihen aikaan ankarimmalleen ja kääntyivät yliopistoaikin vastaan.

Reinin henkinen sävy ei ollut sellainen, että olisi luullut hänen erikoisesti soveltuvan hallintomieheksi, kaikkein vähimmin diplomaattiksi. Hänellä ei yleensä ollut niitä ominaisuuksia, joita on tapana sanoa »käytännöllisyydeksi», päinvastoin hänessä oli sangen silmiinpistävinä muutamia ulkomaailmasta vähän välittävän oppineen luonteenpiirteitä. Huolehtiminen käytännöllisistä asioista tuntui toisinaan olevan hänelle epämieluisaa ja työlästä, hän oli jonkin verran välinpitämätön ja huolimaton, osittain melkein taitamaton, mitä ulkonaisen esiintymisen muotoon tulee. Mutta hänessä oli toisia ominaisuuksia, jotka tekivät hänet soveliaaksi olemaan yliopiston edustajana vaikeissakin oloissa. Hän nautti jakamatonta kunnioitusta, tavatonta suosiota ja luottamusta opettajaverien ja ylioppilaiden puolelta. Ne luonteenpiirteet, jotka olivat hankineet hänelle tuon suosion, olivat seuraavat: se kunnioitus toisten yksilöllisyyttä ja persoonallisuutta kohtaan, millä Rein aina kohteli sekä opettajaveriä että oppilaita; se optimistinen luottavaisuus, joka ilmeni hänen hallinnollisissa toimenpiteissään, erittäinkin suhtautumisessaan ylioppilaisiin; sekä ylinnä se tarkka tunnollisuus, luja oikeudentunto, peloton kiinnipitäminen omasta vakaumuksesta ja oikeuskäsityksestään, joka oli hänen toimintaohjeenaan vaikeimmissakin oloissa.

Nämä ominaisuudet joutuivat koetukselle hänen koettaessaan suojella yliopistoa venäläistytämishankkeita vastaan. Luultavasti Reinin ominaisuudet, niin kaukana kuin ne olivatkin kaikkesta siitä, mitä tavallisesti katsotaan kuuluvan diplomaatille, olivat parasta diplomatiaa routa-aikana yliopistoa vastaan suunnattujen iskujen pidättämiseksi tai lieventämiseksi. Hänen suorituksensa, se yhtä pelkäämätön kuin mallillinen tapa, millä hän esitti oikeuskäsityksensä, herätti kunnioitusta

vastustajissakin. Tosin emme voi vielä lopullisesti arvioida Reinin toimintaa sijaiskanslerina. Niitä lähteitä, joista vielä luultavasti voidaan saada täydellisempi selvitys tämän vaikutuksen eri puolista, ei ole vielä julkaistu. Sen huomaamme kuitenkin jo siitä, mikä nyt on tunnettua, että Reinin suora, yksinkertainen arvokkuus ja luja oikeuskanta herätti kunnioitusta ministeri v. Plehvessä, joka monissa asioissa oli ylimpänä määrävänä toimenpiteiden johtajana, ja nähtävästi aiheutti, että hän yliopiston kanslerina ollessaan jonkin verran lykkäsi tuonemmaksi muutamia yliopistoa vastaan suunniteltuja toimenpiteitä ja hieman hillitsi kiivaimpien venäläistyttäjien, kuten kenraalikuvernööri Bobrikovin, väkivaltaisia aikeita. V. 1903 Rein kuitenkin Plehven toimesta erotettiin sijaiskanslerintuimesta. Suotuisampien olojen palattua hänet v. 1906 taas määrättiin sijaiskansleriksi ja hän hoiti tätä tehtävää vielä neljä vuotta. V. 1910 hän halusi jättää sen nuorempiin käsiin ja luopui siitä sekä yleensä julkisesta virkatoiminnasta.

Lopulta Rein sai nähdä vielä vuosien 1917 ja 1918 suuret mullistukset ja näki myös uuden päivän valkenevan Suomelle. Siinäkin sekasorrossa, niiden taistelujen ja kärsimysten aikana, jotka tällöin kohtasivat Suomenkin kansaa, hän säilytti syvinnä valoisan katseensa elämään, sen vakaumuksen, että totuus ja oikeus lopulta voittavat, vaikkapa ehkä vasta vaikeiden vaiheiden ja koettelemusten jälkeen. Tämän vakaumuksen hän on painokkaasti esittänyt kahdessa kohdassa Snellman-elämäkerrassaan, sanoen sen olleen Snellmaninkin syvän elämänvakaumuksen. Hän mainitsee, että Lars Stenbäck oli lausunut saman ajatuksen eräässä Snellmanille omistamassaan runoelmassa, jota Snellman erikoisesti rakasti juuri sentähden, että hän siinä tapasi oman sisimmän ajatuksensa. Stenbäckin runoelmassa sanotaan:

»... genom motstånd, förluster och strider
Sanningen segrande framgår omsider;
Segra skall den ändock till slut,
Och dö vi, segrar den dock till slut.»

(... Läpi taistelun, vaikkapa karmaan
Totuus on kulkeva voittohon varmaan;
Vihdoin voittaa se kuitenkin,
Voittaa, vaikka me kuollaankin.)

Rein näyttää tahtoneen omaksua tämän ajatuksen omaksikin tunnustausekseen. (Vrt. Rein, J. V. Snellman, IV luvun loppu ja koko teoksen loppusanat.)

Rein kuoli ilman mitään edelläkäyvää sairautta 18 p. marrask. 1919. Edellisenä päivänä, 17 p. marrask., hän oli vielä, olleen tavallisissa voimissaan, iltapäivällä käynyt eräissä Marttayhdistyksen järjestämässä arpa-jaisissa, oli illalla kotiin tultuaan kuten tavallisesti keskustellut perheenjäsenten kanssa sekä, vetäytyttyään omaan huoneeseensa, istunut kirjoittamassa työpöytänsä ääressä. Seuraavana aamuna hänet tavattiin ikäänkuin rauhallisesti nukkumassa, mutta hän oli vaipunut kuoleman uneen.

VÄHÄSEN LOGISTIIKASTA.

Kirj. *Eino Kaila*.

Muutamien tässä »Ajatuksen» vihkossa ilmestyvien tutkielmien kautta esittäytyy suomenkieliselle yleisölle varsinaisesti ensi kerran eräs nykyisen filosofisen tutkimuksen merkillisimmistä työaloista, se jota nimitetään logistiikaksi i. symboliseksi logiikaksi i. matemaattiseksi logiikaksi. Kun monilla filosofisesti sivistyneilläkään tästä tutki-musalasta ei ole oikeata käsitystä, lienee paikallaan tässä johdannon luontoisesti lausua siitä muutama sana. Tähän on sitä enemmän syytä, kun ensimmäinen puheenalaisista tutkielmista, KETOSEN esitys HILBERTIN »todistusteorian» perusajatuksista, johtaa lukijan verraten sy-välle logistisen tutkimuksen suurimpiin ongelmiin eikä ole tähän tutki-mukseen perehtymättömän lukijan omaksuttavissa ilman vakavaa pon-nistusta.

Mitä ensinnä tulee itse nimitykseen »logistiikka» ja sen synonyymeihin, esiintyvät ne puheenalaisessa merkityksessä ensi kerran LEIBNIZILLÄ. Hänhän oivalsi ja nimenomaisesti lausui julki, että ARISTOTELESEEN ja stoalaisiin palautuva koululogiikka on vain »eräänlainen aapisto» sen logiikan rinnalla, jota tieteellinen päättely tosiasiallisesti käyttää; koululogiikan sijalle on astuva sen yleistys ja kehitelmä, »logica mathe-matica sive mathesis universalis sive logistica» (Math. VII, s. 54). Täl-löin LEIBNIZ tarkoittaa juuri sitä, mitä nykyinen logistinen tutkimus koettaa aikaansaada, juuri sitä, mihin esim. tämän tutkimuksen perus-teos RUSSELLIN ja WHITEHEADIN »Principia mathematica» (1. painos 1910—13) tähtää.

LEIBNIZIN aate, jota siis nykyinen logiikan tutkimus koettaa toteut-taa, sisältää seuraavat kolme pääkohtaa (1). On saatava aikaan periaat-teessa täydellinen päättelysääntöjen järjestelmä, jonka puitteissa koululogiikan tuntevat — lisäksi enimmäkseen verraten alkeelliset ja epäeksaktisesti lausutut — säännöt esiintyvät erikoistapauksina. (Täy-